

Варто зауважити, що під час збору доказів по справі омбудсмен наділений досить широкими повноваженнями: він має право на ознайомлення з документами, у тому числі і секретними (таємними), на отримання їхніх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах, вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків (Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року [Електронний ресурс]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>).

Пред'явивши до суду позовну заяву (заяву) на захист прав і свобод громадянина, відповідно до ч. 1 ст. 46 ЦПК України, Уповноважений наділяється обсягом процесуальних прав та обов'язків особи, в інтересах якої він діє, за винятком права укласти мирову угоду (Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / За ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонів, В.В. Васильченка, Н. Ю. Волобуєвої та ін. – Х.: Одіссей, 2011 – 1016 с., 24).

У підсумку варто зазначити, що Уповноважений Верховної Ради з прав людини є одним із небагатьох державних органів, якому законодавством надано право здійснювати державний контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні. Крім того, він наділений достатньо широкими повноваженнями, щоб мати можливість захищати їх у цивільному судочинстві.

Яніцька І.А.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Розвиток сімейних інститутів влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в останні роки набув загальнодержавного значення, що свідчить про стурбованість держави масштабами поширення негативного явища збільшення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на фоні перевищення смертності над народжуваністю. Такий процес є життєво необхідною умовою виховання дітей, які позбавлені можливості виховуватися в біологічній родині (Ма-

кійчук Т. М. Правове регулювання державної підтримки сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. // Актуальні проблеми держави і права. -2009. № 1. С107-116).

Усі дії щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, мають якнайкраще забезпечувати інтереси дитини. І особливо забезпечення реалізації цього положення стосується дітей, які позбавлені сімейного оточення (Законодавче забезпечення вирішення соціальних проблем дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, гарантовано Конституцією України, (Конституція України // Верховна Рада України : офіц. вид. – К. : Парламент. вид-во, 2006. – 260 с.), яка визначає, що всі діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. В Україні юридично закріпленими формами утримання та виховання дітей є такі: біологічна сім'я, як найбільш природна форма зростання дитини; сім'ї усиновителів, які юридично прирівняні до біологічної сім'ї; сім'ї опікунів і піклувальників; прийомні сім'ї; дитячі будинки сімейного типу; міждержавне усиновлення, державне утримання, заклади для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Сімейним кодексом України від 10 січня 2002р. (Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року //Відомості Верховної ради України. – 2002. – № 21-22. С. 135.), Законами України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р., (Про охорону дитинства :Закон України від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – С. 142.) «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування» від 13 грудня 2005р.(Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13 січня 2005р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 6. – С. 147.) визначено пріоритетність сімейних форм влаштування дітей зазначеної категорії.

Слід зазначити, що у структурі Міністерства праці, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства соціального захисту, Міністерства освіти і науки, Міністерства внутрішніх справ створені управління, що займаються питаннями забезпечення інтересів дітей. Проте, незважаючи на таку кількість існуючих інституцій, в Україні відсутній національний механізм «забезпечення реалізації та контролю за додержанням норм законодавства про права дитини.

Отже, механізм проведення державної політики в галузі захисту прав дитини залишається незавершеним, а проблема захисту прав дитини в Україні постає такою, що потребує її вирішення на рівні, як міжнародних правових відносин, так і національного законодавства. На сьогодні майже всі розвинуті країни світу мають державні інститути захисту прав та ін-

тересів дитини. Україна ж такого окремого державного інституту щодо захисту прав дитини досі не має. Іншими словами, на законодавчому рівні захищаються права дітей майже всіма державними установами, але на практиці реальний захист інтересів дітей у повному обсязі так і не реалізується (Жеребний І. Діяльність органів місцевого самоврядування та прокуратури щодо захисту інтересів неповнолітніх: цивільно-процесуальний аспект. // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С.79-82.)

Байдужість з боку влади щодо розвитку українського суспільства і породжує таку гостру соціально-демографічну проблему, як поширення соціального сирітства, безпритульність бездоглядність частини дітей. Значна кількість дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі дітей без певного місця проживання, є одним із найбільших викликів незалежній українській державі. Це один із значних проявів соціально-демографічної кризи, свідчення погіршення якості життя, розбалансованості інституціонального середовища через неузгодженість функцій сім'ї та інших суспільних інститутів. І якщо сьогодні це проблема охорони дитинства, забезпечення гідних умов виховання і утримання для всіх дітей, то завтра – це проблема деформації трудового потенціалу, зниження якості певних його сегментів. Соціалізація цих дітей відбувається в атипових умовах, вони переважно позбавлені доступу до якісної професійної підготовки, і у майбутньому їм буде важко знайти себе на ринку праці. Це стане особистою проблемою для кожного з них, а для держави – суспільною проблемою, особливо в умовах дефіциту кваліфікованих кадрів, який неодмінно виникне в умовах депопуляції та привабливості для громадян України ринків праці розвинутих країн (Слюсар Л. Демографічні витоки та наслідки проблеми соціального сирітства в сучасній Україні. – 2010. № 6. С.33-41.) А наша держава та суспільство йде далеко позаду, адже органи місцевого самоврядування, органи опіки та піклування не займаються вихованням, не піклуються про фізичний і духовний розвиток дитини, її навчання тощо.

Органи місцевого самоврядування зобов'язані не лише діяти у сфері захисту прав неповнолітніх дітей щодо їх утримання, а й захищати права неповнолітніх дітей у різних напрямках, наприклад, у частині житлових прав. Часто органи опіки та піклування, наприклад, при відчуженні житла, власником якого є неповнолітня особа, не виявляють інтерес до причин продажу квартири, не мають відомостей, де в подальшому мешкатимуть неповнолітні особи (Полич С. Охорона прав неосершеннолетних при приватизации жилья // Законность. – 1997. – 1997. – № 3. – С. 16-17).

Всі вищевказані проблеми потрібно вирішувати негайно, цим потрібно займатися на законодавчому рівні. Держава повинна прийняти ряд нормативних актів, які змінять життя дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування на краще. Але вдосконалення цих питань на законодавчому рівні ні до чого не призведе, якщо не буде практичного за-

стосування даних норм і не буде належного фінансування. Коли в державі приймається бюджет, питання соціального забезпечення дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування потрібно ставити на одне з перших місць, а не видвигати на останнє місце або взагалі не враховувати.

Черемнов Д. В.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри цивільного процесу*

ЗАКОННІ ПРЕЗУМПЦІЇ У ЗМАГАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Одним з принципових питань інституту доказування у цивільному процесуальному праві є питання розподілу між суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин обов'язків з доказування обставин цивільної справи та вплив законних презумпцій на реалізацію таких обов'язків.

Проблематиці судового доказування, розподілу обов'язків з доказування та, зокрема, законних презумпцій, присвячено праці таких науковців як А. Ф. Клейнман, В. В. Комаров, Д. Д. Луспенник, І.В. Решетникова, В. М. Семенов, М. К. Треушніков, К. С. Юдельсон, В. В. Ярков та ін.

Основне правило щодо розподілу обов'язків доказування закріплене у ст.ст. 10 та 60 ЦПК: «Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом».

Як справедливо вказує Д. Д. Луспенник, до 1996 року інститут розподілу обов'язків з доказування мав суто декларативний характер, позаяк можлива пасивність сторін замінювалася законодавчо закріпленням обов'язком суду всесторонньо, повно та об'єктивно дослідити обставини справи, зі своєї ініціативи витребувати докази, що можуть підтверджувати підстави позову та підстави заперечення проти позову (Луспенник Д. Д. Доказові презумпції та фікції у розподілі обов'язків з доказування / Д. Д. Луспенник // Теорія та практика судової діяльності: Науково-практичний посібник. – К.: Атіка, 2007. – С. 39).

Значення процесуального інституту розподілу обов'язків з доказування істотно зросло з розширенням змагальності цивільного судочинства, а разом з ним – зросло значення доказових презумпцій, які за своєю суттю є одним з встановлених законом способів розподілу обов'язків з доказування.

Так, інколи у нормах законів містяться виключення із загального правила розподілу обов'язків доказування, продиктовані інтересами захисту прав сторони, поставленої в більш складні умови доказування, перекладаючи обов'язок доказування факту або його спростування не на ту сторону, яка про нього стверджує, а на протилежну сторону. Як вказує І.В. Решетникова, правові презумпції «зсувають» обов'язок доказування, звільняючи одну з сторін від обов'язку доводити обставини, на які вона